

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Елена Тачева

за дисертационен труд на тема

**„Житийни текстове за Св. Сава Освещени в историята на
българската книжнина”**

на докторант Илина Красиминова Лулейска

Илина Лулейска е завършила специалност „Българска филология“ във Филологически факултет на Югозападен университет. След успешно положен изпит е зачислена за редовен докторант към Катедра по литература на същия факултет. По време на докторантурата води семинарни занятия по старобългарска литература.

Дисертационният труд съдържа 522 стандартни страници, сред които 282 страници основен текст, списък на съкращенията, библиография и приложения. Библиографията съдържа заглавия на български, английски, руски, немски и гръцки език.

Дисертационното изследване има увод, три глави, заключение. Към тях са добавени приложения и библиография.

Уводът посочва няколко по-важни задачи, които трудът си поставя. Сред тях са следните: - да се очертаят особеностите на гръцките пространни жития на Св. Сава Освещени и тяхната рецепция в българската литература; - да се идентифицират преводите на житията от Кирил Скитополски и Симеон Метафраст на български, да се сравнят двете жития, се проследи разпространението им в славянската ръкописна традиция; - да се подготви наборно издание на превода на житието на Симеон Метафраст и първи и трети вариант на дамаскиновото слово за светеца. Втората част на увода представлява преглед на агиографските данни за Сава Освещени и мястото му в православния свят. Уводната част на работата предлага обща представа за мястото на преводната агиография в старобългарската литература. Тук са описани, в съответствие с актуалните представи на медиевистиката, особеностите на агиографските форми, класификацията на старобългарската житийна литература, историята на монашеството. Друг проблемен кръг е свързан с преводната литература, преводаческите школи и продуцираните от българската

култура т.нар. Първо и Второ южнославянски влияния. Цялата уводна част демонстрира добрата подготвеност на докторантката в областта на литературната история.

В първа глава е представено житието на Св. Сава Освещени от Кирил Скитополски и живота му в старобългарската литература. Изложението започва с представяне на агиографа Кирил Скитополски и неговия разказ за учителя му Сава. Подробно са анализирани основните компоненти на житието. Разгледани са въведението, деянията и постбиографичните части. Специално внимание е отделено на топосите на изобразяване на пустинника, за да се обоснове извода, че превода на житието на Св. Сава Освещени от Кирил Скитополски е един от първите класически образци на житийната форма, навлезли у нас и оказва влияние за усвояване на житийния модел в България и оттам в източнославянската православна книжнина. Особен интерес, и според мен и принос, представлява предложеното сравнение между двата известни старобългарски превода на житието - в Зографски ръкопис 94 и във Великите чети-минеи. В табличен вид дипломантката паралелизира отделни особености на гръцкия оригинал и българските преводи, като разглежда началото на житието, сведенията за родното място, епизода с въздържанието от ябълки, опалването на брадата и други. Текстовете в таблицата са снабдени с различията. Втора част на работата завършва с разсъждение за взаимоотношенията между двата старобългарски превода, като са изказани две хипотези относно връзката между преводите. Главата предлага съждения за ролята и значението на житието от Кирил Скитополски за развитието на монашеските общности в България, както и за собствените преводачески техники на двата превода.

Във втора глава специално внимание е отделено на Симеон Метафраст и рецепцията на неговите нововъведения в славянското средновековие. Главата съдържа съпоставителен анализ между житията на Кирил Скитополски и Симеон Метафраст, снабден с подробни бележки. След съпоставката е предложен анализ на Метафрастовото житие, като е поставен акцент върху разказа за богоизбраността на героя, разказа за Великата лавра край Йерусалим и конципиране на нов тип отношения между светската и църковната власт. Подробно са описани всичките 6 преписа на Житието, възхождащи към 2 отделни превода, между които е направено сравнение. И тук отново ще посоча важен принос на дисертантката – наблюденията ѝ върху първи и втори превод в съпоставка с гръцкия оригинал. Главата съдържа и по-подробно разглеждане на два

преписа - Хил 432 и Хил 226 . Трябва да посочим, че досега последният не е подробно изследван, поради което анализът му в дисертацията би трябвало да се посочи като приносен. Лулейска всъщност прави първите проучвания, свързани повече с езиковата характеристика на текста - сред тях правописни особености, морфологични особености, лексикални особености и ситаксис.

Последната трета глава проследява наратива за Сава Освещени в новобългарските дамаскини. Тя започва с представянето на дамаскинската литература и книгата „Съкровище” на Дамаскин Студит, както и с прегледа на 10 сборника на народен език, в които се намират текстове за Св. Сава. Според дисертантката те могат да се класифицират в три версии. Тя проследява особеностите на трите версии, като се спира на езиковите и съдържателните различия. Бих искала да посоча, че работата върху версиите се отличава с прецизност и яснота и според мен също може да бъде посочена сред приносите на дисертацията. Последната част на главата коментира художествените особености на недамаскиновото слово на Сава Освещени. Тук се анализират употребата на словесни двойки, честата употреба на прилагателни, употребата на етимологически фигури и други. Часта приключва с обобщителни твърдения.

Дисертацията има и заключителна част, в която в резюмиран вид се посочват основните етапи на изследваните и крайните тези, до които то довежда.

Като приложения са включени наборни издания на три текста за Сава Освещени – житието от Симеон Метафраст, житието в новобългарските дамаскини, версия първа и трета. Наборът е направен прецизно, с разночетения и се надявам скоро да види бял свят.

Във финала на моето изложение ще посоча най-важните особености на дисертационния труд:

1. Той предлага подробна и професионална картина на живота на един агиографски образ във византийската и българската култура.
2. Съдържа точни и аргументирани наблюдения, които обогатяват медиевистиката и добавят реален принос в нея.
3. Предлага интересни и оригинални тези, с които Илиана Лулейска защитава правото си да получи званието „доктор”.

4. Прилага наборни текстове, чието печатно издание би обогатило съществено медиевистичната литература и би допринесло за по-нататъшното изучаване на агиографския образ на Св. Сава Освещени.

Имайки предвид посоченото, предлагам на уважаемата Комисия дисертационният труд на Илина Лулейска да бъде приет за успешно защитен за присъждането на научната и образователна степен „доктор“.

03.01.2017

Подпис: доц. Елена Тачева